

Ks. Henryk S e w e r y n i a k. *Tajemnica Jezusa*. Warszawa: Biblioteka „Więzi” 2001 ss. 382.

Polska teologia fundamentalna doczekała się pierwszej nowoczesnej chrystologii fundamentalnej, gdyż omawiana pozycja całkowicie zaspokaja stawiane wymagania. Autor podejmuje w niej interesującą, wnikliwą próbę analizy „historii Jezusa”

i „chrystologii Jezusa” Studium tchnie ufną wiarą w żyjącego Pana. Celem pracy jest bowiem „ustalić fundament historyczny tej wiary i wydobyć w sposób krytyczny pierwotne orędzie dotyczące tożsamości Jego osoby” (s. 11).

Książkę podzielono na trzy główne części. W p i e r w s z e j z nich (s. 19-75) Ks. H. Seweryniak zajmuje się dziejami badań nad Jezusem. Omawia przy tym trzy różne podejścia dla znalezienia odpowiedzi na pytanie o prawdę Jezusa. Pierwsze poszukiwanie to okres zwany *Leben-Jesu-Forschung*. Wiąże się on z pietyzmem, protestanckim odczytaniem Biblii oraz ideami Oświecenia i jego podejściem do Biblii, a więc dotyczy tego, co jest siłą motoryczną chrześcijaństwa (s. 23).

Drugi kierunek w badaniach nad historią Jezusa stanowią krytycznie wykorzystane przez Ks. H. Seweryniaka osiągnięcia szkoły historii form (*Formgeschichte*) i historii redakcji (*Redaktionsgeschichte*). Klarownie ukazuje on sukcesy i braki tych szkół w ich badaniach nad środowiskiem historycznym życia i działania Jezusa. Warszawski profesor sięgnął do dorobku tych szkół, bo one nie tylko bronią interpretacji Biblii przed fundamentalizmem, pozwalają dotrzeć do autentycznego przekazu Jezusa, ale również umożliwiają sformułowanie tzw. kryterium różnicy (s. 54). Kryterium to mówi, że „różne działania zapisane w Ewangeliach, niektóre elementy orędzia itp. zasadniczo różnią się zarówno od kontekstu żydowskiego, na przykład nauczania rabinackiego, jak i od kategorii, problemów, którymi żyło pierwotne chrześcijaństwo. Ta radykalna różnica wskazuje na fakt pochodzenia od samego Jezusa” (s. 54). Autor *Tajemnicy Jezusa* przysposobił ten protestancki nurt w tok swych poszukiwań naukowych. Podkreślił, że nurt ten ma „istotne i trwałe znaczenie w chrystologii fundamentalnej – łączy bowiem w udany sposób studia nad historycznością Jezusa z Jego chrystologią, wykazując, że między Jezusem ziemskim a wiarą powielkanocną Kościoła istnieje ciągłość” (s. 55).

Trzeci rodzaj badań nad historycznością Jezusa (*third quest for the historical Jesus*) wiąże się z żydowskimi interpretatorami Biblii (J. Klausner, C. G. Montefiore, R. Eisler, M. Buber, S. Ben-Chorin, P. Lapide, D. Flusser, G. Vermes, G. Theissen, A. Merz, E. P. Sanders, B. L. Mack, J. D. Crossan, J. Maier i in.) i wychodzi wyraźnie poza kościelny wizerunek Jezusa. Badają oni pisma niekanoniczne, pochodzące z Qumran, literaturę międzytestamentalną, apokryfy, papirusy z Egerton itd. Nazwę kierunku zaczerpnął autor omawianej książki od S. Neilla i T. Wrighta, którzy w 1988 r. wydali w Oxfordzie historię egzegezy Nowego Testamentu pt. *The Interpretation of the New Testament 1861-1986*. Nurt ten, jak pisze Ks. Seweryniak, posługuje się w pracach naukowych najnowszym materiałem egzegetycznym, kontestuje doktrynę Kościoła w imię naukowości własnych badań, niekiedy w imię uczciwości wyraża „podziw” dla Osoby i czynów Jezusa (s. 17),

choć porusza się głównie po terenie historii i od razu zakłada, że za pomocą ścisłych metod historycznych nie można stwierdzić, iż Jezus jest Bogiem (s. 59). Autor podręcznika, wykorzystując „ich własną broń”, widzi możliwość dialogicznego ustawienia teologii fundamentalnej na tym gruncie. Zauważa, że nurt *third quest* jest reakcją świata żydowskiego i anglosaskiego na główne tezy i wyniki badań Käsemanna, Bornkamma, Fuchsa oraz katolickich egzegetów i teologów, koncentrujących swoje badania na różnicy dostrzegalnej między Jezusem a pozostałym światem judaizmu w celu wydobycia Jego oryginalności, a w konsekwencji – boskości. W rezultacie w *third quest* zakłada się, że dokładniejsze badania historyczne, egzegetyczne i socjologiczne ukazały, iż różnice te nie były tak duże (s. 58). Trzeba jednak zauważyć, że w wyniku tych badań widzimy Osobę Jezusa tylko na płaszczyźnie naturalnej – jako uzdrowiciela, nauczyciela, mędrca, proroka, założyciela millenarystycznego ruchu odnowy itd.

W d r u g i e j części książki, zatytułowanej „Źródła” (s. 77-187), Ks. Seweryniak jawi się jako solidny badacz, który nie tylko z dużą swobodą analizuje źródła kanoniczne mówiące o Jezusie Chrystusie, ale sięga także do archiwaliów urzędowych, kronik, relacji, listów i świadectw na Jego temat. Umie on patrzeć i wyciągać wnioski z wykopalisk, tj. stylów wznoszenia domostw, architektury miast, topografii wiosek, miejsc targowych, obiegu pieniądza itd. – wszystko po to, żeby jak najrzetelniej odczytać historię Mistrza z Nazaretu. Poszczególne rozdziały wspomnianej całości dotyczą:

- źródeł niechrześcijańskich mówiących o Chrystusie (s. 81-106), których analizę rozpoczyna od najstarszej wzmianki o Jezusie, znajdującej się w – rzadko wspomnianym w podręcznikach – liście syryjskiego filozofa Mary bar Sarapiona;
- również sporadycznie omawianych świadectw archeologii, pochodzących ze środowiska galilejskiego (s. 107-110), Judei i Jerozolimy (s. 110-113) oraz Całunu Turyńskiego (s. 113-118);
- świadectw chrześcijańskich (s. 119-155), gdzie na szczególną uwagę zasługuje solidnie i fachowo przeprowadzona krytyka tekstu Ewangelii;
- szerokiej analizy apokryfów (s. 156-168);
- kryteriów autentyczności słów i działań Jezusa w przekazach ewangelijnych (s. 169-188), co jest szczególnie cenne, gdyż nigdzie dotąd nie zostały zebrane w takiej postaci.

T r z e c i a część podręcznika to chrystologia Jezusa (s. 189-363). Autor skupił się tutaj na problemie zawartym w pytaniu „Kim On jest?” Zaznacza, że chodzi tutaj „o odbiegające od obiegowych schematów świadectwo Jezusa o Jego miejscu w boskim planie zbawienia; o Objawienie jedynej, synowskiej relacji do Boga Jahwe, z którym łączył się jako ze swoim Ojcem; o określanie w ramach tej

niepowtarzalnej relacji sensu swojej zbawczej misji i śmierci, a także dalszych losów Królestwa Bożego” (s. 193). W poszukiwaniu odpowiedzi na postawione wyżej pytanie Autor zastosował klucz historyczny, hermeneutyczny i egzystencjalny (s. 194-195), zrywając z dotychczasowymi interpretacjami chrystologii typu *implicite – explicite*, a także z psychologizującymi tendencjami, wyrażającymi się w hasłach: „samoświadomość Jezusa” lub też „samoświadomość mesjańska” (s. 194). Wykorzystując osiągnięcia egzegezy biblijnej, pyta więc: „Jakie były kluczowe elementy posłannictwa i postaw Jezusa? Czy objawiał w nich boską tożsamość swojej osoby? Jeśli tak, to w jaki sposób? [...] Jak Jezus rozumiał tę tożsamość? Jak rozumieli Jego działania odbiorcy? [...] Jak posłannictwo Jezusa «odszyfrowuje» ludzką egzystencję?” (s.194 n.). W kolejnych rozdziałach ostatniej części pracy Ks. Seweryniak analizuje relacje Jezusa Chrystusa z Bogiem Ojcem (s. 196-209), Jego spotkania z ludźmi (s. 210-229), Chrystusowe przepowiadanie i urzeczywistnianie Ewangelii królestwa Bożego (s. 230-245), wymagania, jakie Jezus stawia swoim uczniom (s. 246-261), Jego cuda (s. 262-285) oraz Jego tytuły, które znajdują się w Ewangeliach, pismach apostoelskich i subapostoelskich Nowego Testamentu (s. 286-311). Kończy tę część studium (s. 312-341) odpowiadając na pytania odnoszące się do śmierci krzyżowej Jezusa: „Jak doszło do śmierci krzyżowej Jezusa (problematyka wiarygodności historycznej)? Jaki był stosunek Jezusa do własnej śmierci (problematyka miejsca Krzyża w samookreśleniu Jezusa)? Jaki jest sens Krzyża? Co Krzyż objawia człowiekowi?”

Każdy czytelnik przedstawionej książki od razu zauważy, że jej finałem jest Krzyż Jezusa, nie ma natomiast analiz dotyczących zmartwychwstania, jak to zwykle bywa we wszystkich chrystologiach. Wydaje się, że autor omawianego studium, jako wytrawny metodyk, celowo zastosował taki zabieg, nadając mu tytuł *Tajemnica Jezusa*, „Chrystus” bowiem zasadniczo jest imieniem popaschalnym. Zgodnie więc z założeniami trzech nurtów poszukiwań, których Ks. Seweryniak trzyma się konsekwentnie w całej pracy, wyłożył „tajemnicę Jezusa” bardzo klarownie, wyjątkowo przystępnie i logicznie. Książka ma niezwykle ciekawe podsumowanie przeprowadzonych rozważań. Zbierając wyniki poszukiwań zawartych w swym studium, Autor posłużył się starą apologetyczną metodą zarzutów i kontrargumentów (s. 342-363). Ustosunkowuje się najpierw do zarzutów: dlaczego w niektórych starożytnych źródłach niechrześcijańskich milczy się o Jezusie (s. 342 n.). Dalej podejmuje sprawę wiarygodności Ewangelii synoptycznych (s. 344 n.). Kolejne zagadnienia to: czy apostołowie byli bardziej teologami, czy też historykami (s. 346-348); problem „zaciemnienia” przez doświadczenia wielkanocne tradycji przedwielkanocnej (s. 349-351); „wyinterpretowanie” przez pierwotnych judeochrześcijan świadectw osób towarzyszących Jezusowi w duchu

Starego Testamentu (s. 351-353); istnienie różnic pomiędzy obrazem Jezusa w Ewangeliach synoptycznych a Jego obrazem w Ewangelii Janowej (s. 353 n.); możliwość dotarcia do „ipsissima verba et gesta Jesu” (s. 354-356); czy Jezus był „Kimś więcej” niż rabinem (s. 356-358); pytanie o stosunek Jezusa do innych „cudotwórców” (s. 358-360); czy tytuły mesjańskie są przed- czy powielkanocne i jakie znaczenie przypisywał im sam Jezus (s. 360-362), a wreszcie problem nadawania przez Jezusa zbawczego charakteru Swojej Męce (s. 362 n.).

Prezentowaną rozprawę zamykają Zakończenie oraz Indeks.

Chcąc ocenić książkę Ks. Seweryniaka o Jezusie, trzeba powiedzieć, że jest to bez wątpienia najlepsza chrystologia na terenie polskiej fundamentalistyki i pierwsza tak wszechstronnie i kompleksowo wykorzystująca ideowo odległe od siebie źródła poznania Jezusa (obok dokumentów Kościoła, dzieł egzegetów katolickich – np. prace G. Theissen). Autor jest znany od dawna w środowisku akademickim jako ten, który ma pomysł na uprawianie teologii fundamentalnej w sposób ciekawy i zarazem nowatorski. Stworzył chrystologię Jezusa prawdziwie opartą na Piśmie św., a nie tylko naznaczoną licznymi cytatami biblijnymi. Ks. Seweryniak wykorzystuje najnowsze osiągnięcia egzegezy, wchodzi w trudne problemy skrypturystyczne bez lęku i obaw, prostując błędne postawy i wytyczając na przyszłość ścieżki dla argumentacji wiarygodnościowej w teologii fundamentalnej.

Osoba Jezusa, jak żadna do tej pory na ziemi, intryguje człowieka i skłania do zainteresowania się Nią. Jakkolwiek ludzie już prawie dwa tysiące lat usiłują wniknąć w życie i historię Jezusa, to jednak każde następne pokolenie czyni to z nowym zapałem, odkrywając jakieś „świąteczka” nie znane dotąd poprzednim pokoleniom. Będąc pod wrażeniem omawianej książki, należy sądzić, iż zawarte w niej treści w pewnym stopniu rozjaśniają trudne zagadnienia chrystologii fundamentalnej i odsłaniają nieco rąbka „tajemnicy Jezusa”, do której zgłębiania gorąco wszystkich zachęcam – nie tylko studentów i nauczycieli teologii.

Ks. Zbigniew Krzyszowski